

La llingua asturiana nuna perspeutiva d'oficialidá / *The Asturian Language from one perspective of officiality*

XOSÉ ANTÓN GONZÁLEZ RIAÑO
UNIVERSIDÁ D'UVIÉU

ENTAMU

El reconocimientu d'oficialidá de les llingües propies de les comunidaes autónomes constitúi'l marcu xurídicu previstu pola Constitución Española de 1978. Tal previsión constitucional aplicóse, va décadas, a les llingües respesives nes comunidaes de Baleares, Cataluña, Galicia, Navarra, País Vascu, Valencia y La Vall d'Aran.

Ello quier dicir que cuando n'Asturies se reclama esi estatus xurídicu pal asturianu (y pal eonaviegu o gallego-asturianu nel so ámbitu) ta faciéndose un planteamientu estrictamente constitucional. La esixencia de la oficialidá de la llingua asturiana, per otru llau, remanez del fechu de que l'actual marcación llegal (Llei d'Usu de 1998) nun ye a garantizar los derechos llingüísticos de los asturianos y asturianas, tal como s'afita a lo llargo'l tiempu colos casos de discriminación y marxinación llingüística colos qu'arrecostinen munches persones que, por exemplu, quieren emplegar la llingua en contestos de formalización o recibir una educación afayadiza nel nuesu idioma.

Nesi sen, la presente ponencia nagua por ufrir una visión xeneral, arremente sintética y fácilmente comprensible, de lo que podría suponer la puesta en práutica d'una oficialidá afayada a les necesidaes d'Asturies. Dende llueu, esti modelu d'oficialidá nun tien un res que ver con dalgunos planteamientos que faen por xenerar alarma social n'Asturies y qu'esparden la dañible idea d'una co-oficialidá venceyada a la imposición de la llingua a la xente o a la obligación del so usu pa tol funcionariáu asturianu (mesmamente n'estayes profesionales que nun tienen que ver direutamente cola dignificación de la llingua, como'l de la sanidá, la economía o les infraestructures). A la escontra d'ello, como veremos, nós rispimos por una oficialidá razonable, operativa y eficiente qu'afite la llibertá llingüística y abra'l camín pal caltenimientu del asturianu como llingua de cultura nel Principáu.

1. LA FORMULACIÓN DE LA CO-OFICIALIDÁ

Como persabemos, pa qu'una llingua seya oficial ye necesario qu'esi estatus xurídicu apaeza formuláu dientro'l correspondiente Estatutu d'Autonomía. Acor-

dies cola práutica siguida n'otres comunidaes, l'artículu estatutariu en rellación cola oficialidá habría recoyer, ente otros, aspeutos como:

- a) Nome de la llingua (o llingües).
- b) Calificación de la llingua.
- c) Calter oficial.
- d) Derechu a conocela y a emplegala.
- e) Non discriminación pola mor del usu llingüísticu escoyíu.

Teniendo en cuenta les llendes anteriores, sedríen posibles estremaes formulaciones de la oficialidá del asturianu (y del eonaviegu o gallego-asturianu). Nesti sen, proponemos una que vien afitada por plantegamientos, tácitamente y tradicionalmente, almitíos pol movimientu de vindicación llingüística como redaición del artículu 4 del Estatutu d'Autonomía d'Asturies:

1. *L'asturianu, como llingua propia d'Asturies, tien, xunto col castellanu, el calter de llingua oficial n'Asturies. El gallego-asturianu tien el mesmu reconocimientu como llingua propia y oficial nel so ámbitu territorial y nes rellaciones de los ciudadanos col Principáu d'Asturies.*
2. *Los poderes públicos d'Asturies, atendiendo a la realidá sociollingüística del asturianu y del gallego-asturianu, han garantizar el derechu a conocer y usar dambes llingües.*
3. *Una llei de la Xunta Xeneral ha establecer los términos y ámbitos del usu oficial de les llingües propies d'Asturies.*
4. *Nenguna persona pue ser discriminada n'Asturies pola llingua que llibremente escueya pa comunicase.*

Camentamos que nun fai falta sorrayar ya insistir nel fechu de que l'anterior ye namái una de les alternatives que podríamos sopelexar a la hora d'amestar al articuláu del Estatutu d'Autonomía d'Asturies la referencia esplicita del calter oficial del asturianu y del eonaviegu. Los exemplos y modelos d'otres comunidaes autónomes podríen ser igualmente valoratibles pa la so aplicación al contestu asturianu.

2. CÓMO FACER VIDABLE LA CO-OFICIALIDÁ

Una vegada que la oficialidá de la llingua asturiana quede recoyida, esplicitamente, nel Estatutu d'Autonomía d'Asturies (aprobáu nel Parllamentu Asturianu y refrendáu poles Cortes Xenerales), fai falta concretar el modelu d'oficialidá qu'Asturies necesita dende'l puntu de vista sociollingüísticu, cultural y, tamién, políticu. Ello ha facese pente medies d'una llei de normalización xurdida de la Xunta Xeneral del Principáu.

Esta llei, na que se recueyen los finxos de la normalización y recuperación llingüística n'Asturies, podría tener estremaes denominaciones. Nós proponemos,

nesti sen, que s'apelle *Llei d'Usu y Enseñanza del Asturianu*. Son delles les razones de fondu que nos empobinen nesta direición: 1) socialmente podría entendese como una continuación o desendolque llegal xurdíu dende l'actual llei d'usu; 2) enllazaría cola denominación escoyida de magar la reivindicación sindical de los años 80 del sieglu pasáu; 3) tendría un ciertu calter pedagóxicu, darréu que daría anuncia, socialmente, del enfotu de la mesma.

En tou casu, na mentada llei habría facese referencia a qu'una puesta en práutica efeutiva de la oficialidá tendría de realizase, pola mor de cuestiones loxístiques y sociolóxicques, per fases. Nel primer casu, darréu que se necesita un tiempu pa poner en práutica midíes concretes d'oficialización; por exemplu, preparación y/o formación del profesoráu pa llevar alantre la xeneralización de la enseñanza de la llingua nes estayes non universitaries o la puesta en práutica d'estratexes de planificación pa que parte del actual personal de la RTPA pudiere reciclase en cuantes al conocimientu del asturianu y la so utilización con un enclín informativu nesos medios. Nel segundu casu, porque ye especialmente importante que les midíes d'implantación social de la llingua asturiana cunten cola mayor afeutación social, polo que ye importante una puesta en práutica, flexible y adules, que dexa evaluar los puntos fuertes y febles de la mesma, de mou que puedan facese los axustes necesarios en función de los efeutos socialmente xeneraos.

Cuando se fala, finalmente, d'una aplicación correcha de la oficialidá, podemos dixebrar ente dos llinies d'actuación con carauterístiques bien definíes:

- a) Ámbitu social (midíes empobinaes a la dignificación del usu de la llingua en contestos sociales públicos y de prestixu).
- b) Ámbitu educativu (midíes empobinaes a la planificación educativa del asturianu nes estayes non universitaries, fundamentalmente polo que se refier a la Educación Primaria y Secundaria).

3. DALGUNES ACTUACIONES DERIVAES DE L'APLICACIÓN DE LA CO-OFFICIALIDÁ NEL ÁMBITU SOCIAL

Ye claro que pa la puesta en práutica de la oficialidá nesti terrén necesítense una riestra actuaciones que-y dean prestixu y visualización al usu social de la llingua. Asina, podríamos camentar, ente otros:

3.1. Estructura organizativa

Fai referencia a la cadarma institucional básica del Gobiernu del Principáu d'Asturies pa llevar alantre una oficialidá creyible y operativa. Citamos darréu dalguna de les midíes que podríen plantegase nesti sen:

- Creación d'una *Secretaría Xeneral de Política Llingüística*. Esti muérganu, dependiente de Presidencia del Gobiernu ya inspiráu nel modelu siguíu nel so momentu en Galicia, fairía por tener un calter dafechu tresversal y superador de la estructura de güei (Dirección Xeneral de Planificación Llingüística y Normalización), dependiente namái de la Consejería d'Educación, Cultura y Deportes. Nun fai falta dicir que l'oxetivu final d'esta Secretaría ye llograr que les midíes de dignificación del asturianu algamen el so plenu sentíu en toles consejeríes del Gobiernu del Principáu.
- Allugamientu d'una *Oficina de Planificación y Coordinación Llingüística nel Navia-Eo*. Sedría una estructura alministrativa, dependiente de l'anterior, qu'actuaría como ferramienta fundamental p'afalar los planteamientos de normalización y dignificación del eonaviegu o gallego-asturianu con propuestas afaeyes a la realidá sociollingüística d'esi territoriu asturianu.
- Reconocimientu de les *funciones normativas de l'Academia de la Llingua Asturiana*. Magar haya formulaciones estatutaries (por exemplu, comunidaes autónomes del País Vasco o Valencia nos respetivos estatutos d'autonomía) onde se recueye con más altor el papel y les funciones de les académies, nel casu d'Asturies les atribuciones de la institución llingüística (normativa y tutelar) podríen dexase afitaes, xenéricamente, na Llei d'Usu y Enseñanza.
- Puesta en práutica de la *Unidá de Traducción*. Trátase d'un muérganu yá previstu na actual normativa xurídica del asturianu al qu'habría que da-y aniciu con una mínima cadarma burocrática pa llevar alantre la xera de traducción alministrativa derivada de la puesta en práutica de la oficialidá. Esta Unidá fairía un llabor inter-institucional y d'algame autonómicu pa cubrir les necesidaes básiques nesti terrén.
- Encontu a l'*acción formativa del Institutu «Adolfo Posada»*. Esta institución, como ye persabío, tien como finxu la formación continua del funcionariáu dependiente del Principáu d'Asturies. Nesi sen, dende va años cuenta con programes específicos de llingua asturiana empobinaos a esi personal. Paez conveniente, entós, anovar y especializar esos programes (con estremaos niveles y oxetivos) pa ponelos a disposición de los funcionarios y funcionaries que llibremente escueyan tal posibilidá de formación o especialización.

3.2. Actuaciones en cuantes a la toponimia

Les actuaciones en materia de recuperación de los nomes tradicionales de los pueblos son una constante de la política llingüística llevada alantre por distintos gobiernos asturianos a lo llargo de les caberes décadas, de mou que, pue dicise, la mayor parte del trabayu ta fechu. El puxu de la oficialidá llevaría, sicasí, a tomar determináu nel intre no que cinca a aspectos como:

- *Acabación del procesu d'igua toponímica* nos conceyos que falten. Paez aconseyable qu'una comisión d'espertos, dependiente a tolos efeutos de la Secretaría Xeneral de Política Llingüística, finare la correición toponímica nos pocos conceyos nos qu'inda esti llabor nun finó o, mesmamente, nun ta entamáu.

- *Revisión téunica, correición y regularización, nel so casu, de los actuales topónimos tradicionales n'asturianu.* Necesítase, n'efeutu y llueu de la esperiencia d'estos años, facer un plantegamientu mínimu de conxuntu pa iguar los enquivocos alvertíos y, nel so casu, regularizar y compartir los criterios teníos en cuenta a la hora de fixar los topónimos yá esbillaos.
- *Afitamientu d'una normativa efeutiva en cuantes al usu oficial de los topónimos.* Ello llevaría darréu a que l'alministración (conseyerías, BOPA, RTPA...) ficiera vidables les denomaciones anovaes con calter inmediatu. Ello, lóxicamente, habría que venceyalo con un usu afechiscu per parte de los muérganos xenerales del Estáu y poles entidaes ya instituciones privaes.
- *Alcuerdu cola alministración central en cuantes al reconocimientu de la denominación tradicional de los conceyos asturianos, darréu de la política siguida nes otres comunidaes autónomes con llingua propia co-oficial.*

3.3. Oficialidá y medios de comunicación

Esti ye un ámbitu fundamental no que cinca a les posibilidaes d'espardimientu de la llingua oficializada y a la so aceutación social. Agora bien, les posibilidaes d'actuación estrémense según se trate de medios de comunicación de calter públicu o priváu.

- *Medios de comunicación públicos.* El primer determinu qu'hai que tomar ye'l referíu a la posibilidá o non de facer canales específicos d'usu del asturianu. La nuesa opinión, pola mor de razones económicques y de simplificación del procesu, ye que *l'asturianu habría convivir col castellanu na actual canal de TPA*. Ye más, camentamos qu'ello tendría una nidia rentabilidá socio-educativa (la constatación de la presencia normal y equilibrada d'asturianu y castellanu na programación). Ello esixe, en bona lóxica, que l'asturianu ocupe'l 50% de los programes y cola mesma especialización que'l castellanu (espacios informativos, deportivos, musicales, magazines, etc.). No que cinca a la radio del Principáu (RPA), la esperiencia actual faería perfectamente vidable que, con un enclín de dignificación y anovación temática, l'asturianu puidere ser, ensin escaecer al castellanu, la llingua d'usu mayoritariu.
- *Medios de comunicación privaos.* Darréu de les sos propies carauterístiques (llinia empresarial y estratexa de comunicación, ente otres), los medios privaos de radio, prensa, tv, dixitales, etc. han *escoyer con llibertá d'afechu la so llingua de comunicación y espresión*. El papel del Principáu, nesti sen, namái pue quedar llendáu a ufiertar midies de calter fiscal o incentivador qu'afalen la promoción del usu del asturianu nestos medios. Un ámbitu, ensin embargo, onde l'alministración pue actuar con más llibertá ye'l referíu a la posibilidá de primar la publicidá institucional n'asturianu nes empreses privaes de comunicación.

3.4. La planificación llingüística nos conceyos

Ye claro que, darréu d'una situación d'oficialidá del asturianu, el papel fundamental na recuperación y normalización llingüística correspuénde-y al Go-

biernu del Principáu d'Asturies qu'ha lliderar, a tolos efeutos, tal procesu. Sicasí, l'ámbitu llocal tamién xuega un papel fundamental a la hora d'averar la llingua oficial a la ciudadanía. Hai que ser conscientes, de toes formes, de que los conceyos son entidaes davezu con menos recursos, más pequeños, dalgunes con una mínima cadarma burocrática y alministrativa, etc. Acordies con estes realidaes podríen considerase dalgunes midíes de planificación:

- Afitamientu d'*alcuerdos de collaboración Principáu-Conceyos* pa diseñar polítiques llingüístiques afayaes al territoriu.
- Creación d'*Oficines de Promoción Llingüística* a nivel de conceyu, mancomunidá o entidá supra-llocal. Ello habría facese con una mínima estructura burocrática y, a ser posible, cuntando col personal propiu que llibremente quixere encargase del llabor de promoción del usu del asturianu a nivel llocal.
- *Visualización efeutiva de les llingües* (asturiana y eonaviega) nel ámbitu municipal (denomación y rotulación de dependencias, cartelera, folletos, actuaciones musicales y teatrales, etc.). Hai dalgunos conceyos que yá tán llevando a la práutica con éxitu estes midíes y que podríen tomase como exemplos a xeneralizar.
- Aprobación d'*ordenances municipales* pal emplegu institucional de la llingua. Esti ordenamientu tien de carauterizase pola so cenciellez, plantegando midíes clares y socialmente aceptables y afitando, en tou casu, el principiu de la llibertá llingüística.

3.5. *Usu y visualización del asturianu per parte del Gobiernu del Principáu y de la Xunta Xeneral*

Tamos equí nel noyu central de dignificación qu'una oficialidá del asturianu debería llevar alantre. Según el nuesu puntu de vista, importa más la visualización pública de la llingua asturiana que la fechura d'una complexa rede burocrática empobinada al so emplegu. Asina, proponemos midíes como:

- *Edición bilingüe del BOPA y del Boletín Oficial de la Xunta Xeneral*. La edición n'asturianu correría a cargu, con calter xenéricu, de la Unidá de Traducción. Ye necesario, nesti sen, una inversión económica d'aniciu pa meyorar los actuales sistemes de traducción automática asturianu-castellanu y castellanu-asturianu que faigan posible, a imaxe de lo que socede con otros llingües autonómiques, la mínima intervención de control per parte de los téunicos.
- *Adautación de les páxines web del Gobiernu*, de mou qu'estes puedan siguise n'asturianu, en castellanu y n'inglés. Del mesmu mou polo que cinca a la Xunta Xeneral del Principáu, con posibilidaes de siguimientu n'asturianu o en castellán. La visualización de les cadarmes básiques d'estes páxines podría facese, al empar, n'eonaviegu, dientro d'una estratexa clara de da-y puxu y averar esta llingua al conxuntu de la ciudadanía asturiana.
- *Rotulaciones esternes ya internes n'asturianu de les Conseyeríes y dependencias de la Xunta*. Ello podría facese de mou bilingüe (asturianu y castellanu) o, nel so casu, primando dacuando l'usu del asturianu con envís d'esparder el prestixu d'esta llingua.

- *Edición de folletos, formularios, anuncios, etc. de calter billingüe*, con doble posibilidá o monollingües. Tamién equí podría facese una parte de la edición esclusivamente n'eonaviegu.
- *Afitamientu d'una reglamentación*, sintética y clara, qu'implique'l *reconocimientu y la validez de les interaiciones na llingua autóctona* de los ciudadanos col Principáu d'Asturies. Trataríase, en definitiva, de poner en práutica y afalar una midida que yá contemplaba la Llei d'Usu de 1998.
- *Fechura de convenios* pa da-y validez al usu de la llingua asturiana nes delegaciones y estructures del Gobiernu d'España asitiaes n'Asturies. Too ello, de mou asemeyáu a la práutica siguida con otres llingües autonómiques nes respetives comunidaes.

3.6. La llingua asturiana como elementu de dinamización cultural

La oficialización del asturianu (y del eonaviegu) nun va implicar namás la posibilidá del exerciciu de la llibertá llingüística, sinón que, al empar, pue significar un verdaderu factor de dinamización cultural –y con implicaciones económiques–. Pa encontrar esta posibilidá podríen llevase a cabu estremaes iniciatives. Ente otres:

- *Midies p'afalar la creación lliteraria y el so espardimientu*, sobre too ente la mocedá y ente l'escolináu de les estayes d'Educación Primaria y Secundaria. Habría facese, arriendes d'ello, una planificación pluriañal de promoción de la lliteratura asturiana fuera d'Asturies.
- *Midies pa encontrar la música asturiana* (folk, rock, música d'autor, etc.), espayando toles sos posibilidaes espresives y creatives. Equí ha xugar un papel de primer orde la Radiotelevisión del Principáu d'Asturies (RTPA) xenerando programes d'estremáu calter que dean a conocer esti perimportante elementu cultural asturianu.
- *Midies pa facer visible un teatru asturianu* qu'amieste tradición y vanguardia. Faise necesario entamar festivales, xornaes y canales d'espardimientu de los nuevos creadores y compañes, tanto a nivel de les grandes ciudaes como dende'l puntu de vista de los pequeños noyos de población.
- *Midies de softu económicu y loxísticu pa favorecer l'apaición d'empreses* rellacionaes coles TIC, cola industria discográfica y audiovisual, con productores de cine y tv y, en xeneral, cola industria cultural y les artes plástiques. El conocimientu d'esperiencies con éxitu n'otres comunidaes (por exemplu, Galicia) podría ser una bona guía pa entamar esta xera.

4. DALGUNES ACTUACIONES NEL ÁMBITU EDUCATIVU

El llogru del estatus xurídicu d'oficialidá intenta, en definitiva, qu'una llingua minoritaria y minorizada tenga posibilidaes de sobrevivencia como llingua de cultura nuna comunidá. Ún de los problemes que se-y planteguen a estes llingües (casu del asturianu y del eonaviegu o gallego-asturianu) ye, darréu del puxu ambiental de los medios de comunicación actual y del emplegu masivu de les

nueves teunoloxíes, la tresmisión interxeneracional. Nuna situación d'oficialidá, la educación reglada ha xugar, entós, un papel de primer orde como factor compensador de los problemes de tresmisión en contestos familiares cada vegada más usuarios de les grandes llingües de comunicación internacional (castellanu ya inglés, nel casu de nueso).

La presencia escolar del asturianu ye, dientro del procesu de recuperación llingüística siguíu n'Asturies, ún de los programes que primero se punxo en práutica (1984) y, acordies colos estudios fechos, con un más qu'aceutable resultáu dende'l puntu de vista educativu y curricular. Magar ello, la oficialidá de la llingua asturiana nesti ámbitu paez xenerar dalguna rocea, derivada, quiciás, de la falta d'una información axustada en cuantes a lo que podría implicar la so puesta en práutica.

A la escontra de la complexidá que podría suponese, la escolarización del asturianu (y del eonaviegu nel so ámbitu) va constituyir un procesu abondo cenciellu y que vien encontáu, amás, polos resultaos d'una práutica previa que l'administración educativa n'Asturies perconoz. Nesti sen, por exemplu, *habría dos etapes educatives nes que la oficialidá de la llingua autóctona malpenes diba representar cambeos mínimos: la universitaria y la de la Educación Infantil.*

Nel primer casu, porque la Universidá d'Uviéu lleva alantre, agora mesmo, una política d'estudiu, investigación y formación que malpenes tendría que camudar nuna situación d'oficialidá (titulaciones reglaes pa la formación del profesoráu d'Educación Primaria y Secundaria perfectamente homologables coles d'otros sectores docentes, posibilidá de defensa de tesis doctorales n'asturianu, etc.); tamién midíes de dignificación y visualización de la llingua (páxina web, comunicaciones internes y esternes, imaxe corporativa, validez de la documentación n'asturianu, etc.). De xuru que toes estes aiciones en rellación col asturianu puen meyorase nel contestu universitariu (de fechu tán previstes), pero ello va facese en cumplimientu de los actuales estatutos de la Universidá d'Uviéu, non necesariamente pola mor de nueves necesidaes xurdíes de l'aplicación de la oficialidá. Hai que sorrayar, amás, que la universidá ta llevando alantre tou esti procesu cuntando col so propiu personal.

Nel segundu casu, el de la Educación Infantil, la oficialidá de la llingua autóctona tampoco habría suponer nengún cambéu estructural darréu que, según la opinión de nueso, nun fai falta crear un área específica de Llingua Asturiana, sinón que ye abondo con encuriosar y adautar la qu'agora mesmo se lleva alantre col nome de «Lenguajes: Comunicación y Representación». Sedría equí onde habría qu'asitiar conteníos rellacionaos cola realidá llingüística y cultural del rodriu que supunxeren un averamientu de los escolinos a esta realidá (cuentos, lleendes, cantares, cosadielles, fórmules llingüístiques cencielles...). L'aplicación d'estos conteníos (que, en sentíu estrictu, yá tendríen que ser una realidá dientro l'área)

habría facese a partir d'una ellaboración de materiales cenciellos que tol profesoráu pudiere poner en práutica al marxe del so conocimientu llingüísticu. L'administración educativa asturiana, por cierto, yá espublizó va años materiales valoratibles pa l'aplicación d'estos conteníos rellacionaos cola realidá llingüístico-cultural asturiana.

No que cinca a la implementación de la oficialidá nes estayes educatives d'Educación Primaria, Secundaria, Bachilleratu y na Educación Permanente d'Adultos, el procesu –plantegáu per fases, necesariamente– habría encontase na esperiencia previa de los llogros de la escolarización del asturianu y del eonaviegu o gallego-asturianu en cuantes a la formulación d'oxetivos, conteníos, metodoloxía, etc. Nesti sen, el currículu d'Asturies habría considerar a la llingua asturiana, acordies cola LOMCE, *como materia de llibre configuración autonómica, cursada como asignatura normal pola xeneralidá del alumnáu* (coles exenciones que, nel so casu, fíxare la normativa afayadiza) y con un horariu mínimu qu'asegure'l so dominiu per parte l'escolináu y que podría fixase, por exemplu, en tres sesiones selmanales. Queda, lóxicamente, a criteriu de la política llingüística diseñada pol gobiernu correspondiente la posibilidá d'implementar otres midies de visualización y d'usu de les llingües (asturianu y eonaviegu) nel ámbitu educativu y/o en contestos concretos; dalgunes d'elles, por cierto, puestas yá en práutica n'aplicación del marcu xurídicu actual.

Ye especialmente importante solliñar qu'esta presencia de la llingua asturiana oficial nel sistema educativu tendría de ser aprovechada pa *implementar procesos de meyora na formación llingüística xeneral de los nuestos alumnos y alumnas* al traviés del afitamientu de calces de coordinación y collaboración ente les árees llingüístiques (asturianu, castellanu, inglés...) pente medies del diseñu de *Proyeutos Llingüísticos de Centru (PLC)*, de tal mou que se pudiere falar d'una «formación llingüística integral» (llingua de la comunidá, llingua estatal, llingua o llingües estranxeres) y non d'una «formación llingüística parcial». La idea ye que'l profesoráu de llingües actúe sabiendo qué oxetivos se quieren llograr en cada área llingüística, qué conteníos se tán trabayando en cada momentu, que se comparta metodoloxía y recursos, que se pongan en práutica procedimientos comunes d'evaluación, etc.

Hai que facer referencia, a lo cabero, a una realidá profesional que tendría igua inmediata como efeutu de l'aplicación de la oficialidá: *el reconocimientu de la especialidá docente pal profesoráu de llingua asturiana (y d'eonaviegu) d'Educación Primaria y Secundaria*. Ye cierto que la reclamación ta faciéndose agora mesmo y con argumentos d'un altor incuestionable: el profesoráu d'asturianu tien la mesma titulación universitaria y cumple los mesmos requisitos académicos que'l restu de profesores d'Educación Primaria y Secundaria (Mención de Llingua Asturiana dientro del Títulu de Maxisteriu d'Educación Primaria y Especialidá de Llingua Asturiana dientro del Máster de Formación del Profesoráu

d'Educación Secundaria); pero, magar ello, el MEC vien refugando'l reconocimientu de la especialidá docente cola xida de que l'asturianu nun ye llingua oficial reconocida estatutariamente. Pues bien, como queda afitao, la discriminación histórica del profesoráu d'asturianu (imposibilidá d'estabilización al traviés de concursos d'oposición y de treslláu) finaría asina d'una vegada y en bien de la calidá de la enseñanza n'Asturies.

5. EL COSTE DE LA OFICIALIDÁ DE LA LINGUA ASTURIANA

Falábemos al entamar esta ponencia de la estratexa siguida por dalgunos destructores de la llingua y cultura d'Asturies nel sen de xenerar alarmes sociales venceyaes a una puesta en práutica efeutiva de la oficialidá. Nesti sen, una de les amueses más espardíes d'alarma social ye, xustamente, la que se rellaciona col coste económicu de la oficialidá y qu'estos sectores alluguen, con una esaxeración ensin llandes, nos 50 o hasta nos 70 millones d'euros.

Pues bien, pa nós tien que quedar nidio, en primer llugar, que l'exerciciu de derechos democráticos (y el derechu a usar la propia llingua yelo) nun pue depender nin quedar llendáu pola mor del so coste económicu. Ye verdá, por exemplu, que nel periodu de la dictadura franquista aforrábase en democracia: nun había vida parllamentaria, nin llibertá d'espresión y movilización, nin partíos políticos, nin sindicatos o federaciones empresariales llibres... pero too ello a costa d'una ciudadanía que nun podía decidir democrática y pacíficamente'l so destín.

Per otru llau –y falando en términos económicos– hai que facer alcordanza de que nuna situación de co-oficialidá de la llingua asturiana, habría dase una co-responsabilidá del Estáu na so financiación. Eso foi lo que pasó, por cierto y en tolos casos, col coste de la enseñanza de les llingües oficiales de les comunidaes autónomes nel momentu en qu'estes acoyeron les competencies plenes n'educación; esto ye, tales competencies inxeríen una partida presupuestaria específica pal ámbitu educativu que cubría toles necesidaes nesti terrén. Arriendes d'ello, los presupuestos xenerales del Estáu contemplan, agora mesmo, otres partíes presupuestaries (dende llueu, non despreciatibles) empobinaes al usu y dignificación de les llingües co-oficiales de les estremaes autonomíes.

Otramiente, cuando falamos de financiación de la oficialidá facémoslo remando davezu'l términu de «coste», siendo que muchos economistes espertos na cuestión sustitúin l'anterior expresión pola más afechisca de «inversión». Nidiamente, cuando se fala d'inversión faise referencia al fechu de que'l presupuestu económicu consideráu revierte social y económicamente na creación d'empreses, puestos de trabayu y dinámiques coleutives que xeneren dinamismu y cohexón social (ámbitu turísticu; empreses editoriales y discográfiques; xeneración de compañes de cine, tv y nueves teunoloxíes; espardimientu de la marca referencial –y de calidá– «Asturies»); entamu d'una industria cultural espar-di-

da n'asturianu, etc.). L'exemplu de lo asocedió n'otres comunidaes (Galicia, ente otros) pue constituyir una perbona guía de lo que falamos.

Hai que dicir, a lo cabero, que, a la escontra de les terxiversaciones y tracamundios –intencionaos en dambos casos– que dacuando s'esparden col enfotu de desacreditar les posibilidaes de la oficialidá del asturianu o de la renuncia estratéxica a entrar nesti terrén per parte de dalgunos sectores del movimientu de vindicación llingüística, nós creyemos que ye dafechu conveniente amosar y tresmitir datos fiables y creyibles al rodiu del presupuestu necesariu pa llevar alantre la oficialidá de la llingua asturiana y eonaviega. Asina, los cálculos más razonables planteguen téunicamente que tal figura xurídica ye perfeutamente asumible dende'l puntu de vista económicu, darréu qu'esta representaría, nuna puesta en práutica a rendimientu dafechu, el 0.5 % del presupuestu del Principáu d'Asturies; esto ye, al rodiu de 20 millones d'euros (14 d'ellos derivaos de la xeneralización de la enseñanza nos niveles non universitarios y otros 6 empobinaos a la dignificación social del idioma).

6. CONSIDERACIONES SOBRO'L RITMU Y LES FASES D'APLICACIÓN DE LA CO-OFI-CIALIDÁ

Queda claro, darréu de lo dicho anteriormente, que la oficialidá del asturianu nun va ser un procesu d'aplicación xeneral ya inmediatu ensin más, sinón que va esixir el plantegamientu d'un ritmu socialmente asumible y con unes fases d'aplicación razonables y operativamente eficientes.

Asina, la primer fase ye la del reconocimientu de la co-oficialidá nel Estatutu d'Autonomía d'Asturies. Vendría llueu la ellaboración, col máximu consensu posible, de la Llei d'Usu y Enseñanza del Asturianu. Esti marcu llegal ye fundamental, darréu que ye'l que fixa verdaderamente les condiciones d'aplicación de la oficialidá qu'Asturies necesita. El plazu máximu d'ellaboración de la llei nun habría dir más allá de los 2 años.

Otra fase importante sedría la rellacionada col diseñu y afitamientu de la estructura organizativa (yá comentada) necesaria pa llevar alantre la oficialidá. Vendría dempués la puesta en práutica de les primeres midíes d'oficialización na llexislatura correspondiente: especialidá docente, xeneralización dafechu de la enseñanza na estaya d'Educación Primaria, axuste curricular mínimu na Educación Infantil, meyora de la situación nes otros estayes educativos (Secundaria, Adultos...); actuaciones en cuantes al BOPA, RTPA, conseyerías...

Ye importante, en tou casu, afitar dende l'aniciu'l trabayu d'una Comisión de Seguimientu, formada por espertos y dependiente de la Secretaría Xeneral de Política Llingüística, que valore l'impautu social de les midíes aplicaes y proponga, nel so casu, axustes en cuantes a los ritmos o a la focalización de les midíes de política llingüística.

En tou casu, una co-oficialidá llograda y afayada a les necesidaes d'Asturies habría plantegase como oxetivu a algamar na llexislatura siguiente a la declaración estatutaria d'oficialización del asturianu y del eonaviegu.

A MOU DE CONCLUSIÓN

La llingua asturiana (llingua eonaviega, nel so ámbitu) ye un patrimoniu cultural de tolos asturianos y asturianas. A toos y a toes pertenez por igual, al marxe de creyencies o de llexítimes diferencies ideolóxiques o polítiques. La consideración d'esti bien cultural, la llingua autóctona d'una comunidá, ta prevista constitucionalmente al traviés del reconocimientu de la mesma como llingua oficial nel Estatutu d'Autonomía.

Asturies, a la escontra de los procesos siguiós nes otres comunidaes bilingües del Estáu, nun escuyó nel so momentu'l modelu d'oficialización, sinón un sistema de proteición que, llueu de décadas de puesta en práutica, nun garantiza l'exerciciu plenu de los derechos llingüísticos de la ciudadanía y ye sentiu por munchos asturianos como discriminatoriu con respetu a la práutica llevada a cabu n'otros ámbitos territoriales.

Darréu de lo anterior, n'Asturies hai una demanda clara de superación d'esta anomalía constitucional y reclámase con puxu'l llogru d'una co-oficialidá afayada a les nuses concretes necesidaes. Nesti sen, la puesta en práutica de la oficialización de la nuesa llingua autóctona nun tien por qué replicar los modelos de política llingüística implementaos n'otres comunidaes, sinón qu'ha buscar un camín propiu qu'afite les posibilidaes de sobrevivencia del idioma, la llibertá llingüística y l'aceutación social de les midíes de recuperación.

Pal llogru d'esti enfotu necesítase ufrir una mínima concreción del marcu posible d'aplicación de la oficialidá. Asina, nos comentarios anteriores acabamos de dibuxar un esquema básicu nel que se conseñen midíes d'oficialización nel ámbitu social y educativu con un enclín divulgador y didáuticu que, al nusu xuiciu, espeyen un modelu realista, vidable económicamente y adautáu a una comunidá con peculiaridaes bien definíes y que, dende llueu, nun supón nenguna dixeбра traumática con respetu a les midíes de proteición siguiés hasta güei.